

Jan Chappuis

7 strategieën voor formatieve evaluatie

Naar een sterke leercultuur

Zeven strategieën voor formatieve evaluatie

Naar een sterke leercultuur

Jan Chappuis

Colofon

Auteur

Jan Chappuis

Oorspronkelijke titel

Seven Strategies of Assessment for Learning. Pearson, 2015

Vertaling en redactie

Christy de Back

Anna Roelofsz

Diane van Steekelenburg (redactie)

Eindredactie

Swaan Smit

Liesbeth Delgijer (uitgever)

Vormgeving

Ton Kuijpers Vormgeving

Druk

Realbooks.nl Printed Matters

ISBN 978-90-5676-082-3

© 2020 CED-Groep, Rotterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opname, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord	07
-----------------	----

Hoofdstuk 1: Formatieve evaluatie voor een sterke leercultuur	09
--	----

1.1 Wat is formatieve evaluatie?	11
1.1.1 Summatieve toetsen	13
1.1.2 Formatief en summatief gebruik van dezelfde toets	13
1.2 Het effect van formatief toetsen maximaliseren	15
1.3 Formatieve evaluatie met veel effect	16
1.3.1 Formatieve evaluatie - wat betekent het voor leraren?	17
1.3.2 Formatieve evaluatie - wat betekent het voor leerlingen?	18
1.4 Zeven strategieën voor formatieve evaluatie	19
1.4.1 Strategie 1	21
1.4.2 Strategie 2	21
1.4.3 Strategie 3	22
1.4.4 Strategie 4	23
1.4.5 Strategie 5	24
1.4.6 Strategie 6	24
1.4.7 Strategie 7	25
1.4.8 Toepassen van de strategieën	25
1.5 Doelgericht werken, motivatie en de zeven strategieën	26
1.5.1 Doelgerichtheid 1 – Gericht op leren	27
1.5.2 Doelgerichtheid 2 – Gericht op presteren en het eigen ego	28
1.5.3 Doelgerichtheid 3 – Gericht op het afkrijgen van een taak	29
1.5.4 Hoe de zeven strategieën bijdragen aan een sterkere leercultuur bij leerlingen	29
1.6 Formatieve evaluatie in de praktijk en het geven van cijfers	30
1.6.1 Niet genoeg tijd om te oefenen	31
1.6.2 Cijfers voor het afronden van opdrachten en niet voor het leren	31
1.6.3 Een vertekend beeld van wat leerlingen hebben bereikt	31
1.6.4 De normering aanpassen	32
1.6.5 Hoe kan het anders?	32
1.7 Conclusie	34

Hoofdstuk 2: Heldere leerdoelen	35
--	----

Strategie 1: Zorg dat leerlingen helder voor ogen hebben wat het leerdoel is ..	36
--	----

Strategie 2: Gebruik goede en zwakke voorbeelden van werk van leerlingen ..	36
--	----

2.1 Voorwaarde: duidelijke leerdoelen	37
2.1.1 Vier soorten leerdoelen	38
2.1.2 Toetsmethodes en hoe die aansluiten bij leerdoelen	40

2.1.3 Opsplitsen van complexe leerdoelen	42
2.2 Strategie 1	44
2.2.1 Optie 1: Vertel wat het leerdoel is	45
2.2.2 Optie 2: Omschrijf het leerdoel in begrijpelijke taal	46
2.2.3 Verschillende manieren om leerdoelen over te brengen op leerlingen	50
2.2.4 Optie 3: Rubrics gebruiken om over leerdoelen te praten	54
2.2.5 Voorwaarde: een passende rubric	54
2.2.6 Rubrics in begrijpelijke taal	60
2.2.7 Rubrics bespreken met leerlingen	63
2.2.8 Samen met leerlingen criteria opstellen	71
2.2.9 Controleer of de leerlingen weten wat het beoogde leerdoel is	72
2.3 Strategie 2	75
2.3.1 Goede en zwakke voorbeelden	75
2.3.2 Over het kiezen van voorbeelden	77
2.3.3 Hoe leer je leerlingen anonieme voorbeelden beoordelen?	78
2.3.4 Werken met een analytische rubric	78
2.4 Voorbeelden van Strategie 1 en 2 bij basisschoolleerlingen	83
2.4.1 Voorbeeld van een les begrijpend lezen	83
2.4.2 Het toepassen van Strategie 1 en 2 in het basisonderwijs	87
2.5 Conclusie	90
 Hoofdstuk 3: De kenmerken van effectieve feedback	91
Strategie 3: Geef regelmatig rijke feedback tijdens het leerproces	92
3.1 Over het effect van feedback (als je het goed aanpakt)	93
3.2 Wat zijn de kenmerken van effectieve feedback?	94
3.3 Kenmerk 1: Feedback is effectief als die gericht is op het beoogde leerdoel	96
3.3.1 Feedback over wat er goed is gegaan	96
3.3.2 Over complimenten en prijzen	97
3.3.3 Het verschil tussen fixed mindset en een growth mindset	98
3.3.4 Feedback over de volgende stap	100
3.3.5 Het stimuleren van een positieve werkhouding	104
3.3.6 Cijfers als feedback voor oefenopdrachten	106
3.4 Kenmerk 2: Feedback is effectief als die tijdens het leren wordt gegeven ..	109
3.5 Kenmerk 3: Feedback is effectief als de leerling de stof en de opgave al gedeeltelijk begrijpt	111
3.6 Kenmerk 4: Feedback is effectief als het denken niet voor de leerling wordt gedaan	114
3.6.1 Feedback geven door het stellen van vragen	118
3.6.2 Feedback bij ontdekkend leren	119
3.7 Kenmerk 5: Feedback is effectief als die zich beperkt tot een hoeveelheid correcties die een leerling aankan	119

3.8 Manieren waarop je feedback kan geven	120
3.8.1 Een aanwijzing in de vorm van een plaatje of symbool	120
3.8.2 Evaluatiedialogen	125
3.9 Peer-feedback	130
3.9.1 De zes voordelen van peer-feedback	132
3.9.2 Hoe leer je leerlingen om peer-feedback te geven	133
3.9.3 Werkwijze voor peer-feedback in kleine groepen	137
3.9.4 Tips voor leerlingen als ze feedback KRIJGEN van klasgenoten	139
3.9.5 Tips voor leerlingen als ze feedback GEVEN aan klasgenoten	139
3.9.6 Houd de tijd goed in de gaten	142
3.10 Conclusie	142

Hoofdstuk 4: Zelfevaluatie en doelen stellen	143
Strategie 4: Leer leerlingen hoe zij zichzelf kunnen beoordelen en doelen kunnen stellen voor de volgende stap	144
4.1 Het effect van zelfevaluatie op de prestaties van leerlingen	145
4.1.1 Het verband tussen feedback en zelfevaluatie	145
4.1.2 Feedback van een klasgenoot en zelfevaluatie	145
4.1.3 Over zelfevaluatie en beoogde leerdoelen bereiken	148
4.1.4 Hoe nauwkeurig is een zelfevaluatie?	148
4.1.5 Psychologische veiligheid	149
4.2 Zelfevaluatie, onderbouwen, doelen stellen, en vervolgacties plannen	150
4.2.1 Tien ideeën voor korte zelfevaluaties in de les	151
4.2.2 Zelfevaluatie en doelen stellen met meerkeuzevragen en open vragen	157
4.2.3 Zelfevaluatie op basis van de resultaten van een formatieve toets of oefening	164
4.2.4 Leerlingen hun eigen werk laten beoordelen met behulp van rubrics	177
4.3 Doelen stellen en plannen maken om die te bereiken	184
4.3.1 Leerlingen helpen bij het stellen van doelen en plannen maken	187
4.3.2 Het doel en het plan	190
4.4 Conclusie	194

Hoofdstuk 5: Bepalen van de leerbehoeften voor gerichte instructie	195
Strategie 5: Baseer vervolgstappen in het leerproces op gesignaleerde leerbehoeften	196
5.1 Drie soorten leerbehoeften	199
5.1.1 Leerbehoefte 1: Fouten door onvolledig beheersen van de stof	200
5.1.2 Leerbehoefte 2: Fouten door verkeerd logisch redeneren	201
5.1.3 Leerbehoefte 3: Fouten door verkeerde aanname	201
5.2 Informatie om leerbehoeften in kaart te brengen	203
5.2.1 Maak gebruik van leerlijnen voor diagnostische informatie	203
5.2.2 Maak gebruik van diagnostische toetsen	205

5.2.3	Leerbehoeften herleiden via toetsen met gesloten vragen	206
5.2.4	Leerbehoeften herleiden via toetsen met schriftelijke open vragen	209
5.2.5	Leerbehoeften herleiden door toetsen van praktische vaardigheden	213
5.2.6	Leerbehoeften herleiden door in gesprek te gaan met de leerling	214
5.2.7	Instructie aanpassen	216
5.3	Conclusie	218

Hoofdstuk 6: Gericht oefenen en herzien 219

Strategie 6: Zorg voor een gerichte instructie gevolgd door oefening en feedback 220

6.1	Extra leermogelijkheden hebben een meerwaarde	221
6.2	Het belang van oefenen in het leerproces	223
6.2.1	Plannen van oefentijd	224
6.2.2	Zorg dat leerlingen weten voor welk leerdoel ze oefenen	225
6.2.3	De juiste moeilijkheidsgraad	226
6.2.4	Succesbeleving	226
6.2.5	Leerlinggericht oefenen	229
6.2.6	Leren van elkaar	229
6.3	Strategieën voor gerichte instructie en oefenen	229
6.3.1	Ondersteuning bij kennisdoelen en denkvaardigheden	229
6.3.2	Ondersteuning bij de evaluatie van de uitvoering van een taak	236
6.4	Te vroeg cijfers geven	240
6.5	Conclusie	246

Hoofdstuk 7: Het leerproces: volgen, reflecteren en bespreken 247

Strategie 7: Bied leerlingen de gelegenheid om hun eigen voortgang bij te houden en daarop te reflecteren en over hun vorderingen te praten 248

7.1	Laat leerlingen hun eigen leerproces volgen	249
7.1.1	Manier 1: Toetsen, opdrachten en evaluaties bewaren	250
7.1.2	Manier 2: Een logboek of dialoogdagboek bijhouden	254
7.1.3	Manier 3: Bewijsmateriaal verzamelen in een portfolio	257
7.2	Reflecteren op het eigen leerproces	261
7.2.1	Reflecteren op groei	262
7.2.2	Reflecteren op een project	266
7.2.3	Reflecteren op prestaties	266
7.2.4	Reflecteren op het individuele leerproces	269
7.3	Leerlingen delen met anderen wat ze geleerd hebben	272
7.3.1	Delen op schrift	272
7.3.2	Gesprekken voeren	274
7.4	Conclusie	282

Literatuur 283

Voorwoord

Naar een sterke leercultuur in je klas

Merk je ook wel eens dat je uitleg hebt gegeven, maar dat een kwart van de leerlingen niet heeft geluisterd? En beginnen jouw leerlingen niet gemotiveerd aan een taak, omdat ze het nut er niet van inzien? Misschien is de leercultuur in jouw klas niet optimaal. Jan Chappuis vertelt ons in haar praktische boek *Seven Strategies of Assessment for Learning* (2015) hoe we een sterke leercultuur in de klas kunnen bewerkstelligen. CED-Groep heeft dit boek vertaald en bewerkt voor de Nederlandse situatie. Daarnaast is er een blended training ontwikkeld voor zowel PO, VO als SO.

Ze heeft haar werkwijze uitgewerkt in **zeven strategieën** die leraren gebruiken om een **sterke leercultuur** neer te zetten. Een belangrijke rol is weggelegd voor de leerling zelf. Door de zeven strategieën krijg je praktische tools in handen om leerlingen actief te betrekken bij het leerproces. Het is een reis naar een zekere mate van zelfstandigheid waarbij de leraar de leerling begeleidt, steeds meer regie geeft en waarbij leerdoelen leidend zijn.

Zeven strategieën

Chappuis heeft haar zeven strategieën geordend vanuit drie hoofdvragen die de leerling zichzelf stelt tijdens het leerproces: Waar ga ik naartoe?, Waar ben ik nu?, Hoe kom ik verder?

Waar ga ik naartoe?	
Strategie 1	Zorg dat leerlingen helder voor ogen hebben wat het leerdoel is
Strategie 2	Gebruik goede en zwakke voorbeelden van werk van leerlingen
Waar ben ik nu?	
Strategie 3	Geef regelmatig rijke feedback tijdens het leerproces
Strategie 4	Leer leerlingen hoe zij zichzelf kunnen beoordelen en doelen kunnen stellen voor de volgende stap
Hoe kom ik verder?	
Strategie 5	Baseer vervolgstappen in het leerproces op gesignaleerde leerbehoeften
Strategie 6	Zorg voor een gerichte instructie, gevolgd door oefening en feedback
Strategie 7	Bied leerlingen de gelegenheid om hun eigen voortgang bij te houden en daarop te reflecteren en over hun vorderingen te praten

Sterke leercultuur

De strategieën van Chappuis zorgen voor een leergeoriënteerde houding bij onze leerlingen. In plaats van dat zij hun schoolwerk alleen maar doen voor een cijfer, willen we ervoor zorgen dat ze zelf iedere keer beter willen worden. Dat ze de wil en het vermogen hebben om te leren. In een sterke leercultuur is leren het doel van het onderwijs, waarbij heldere doelen en mijlpalen het uitgangspunt zijn. In een sterke leercultuur stralen leraren dit ook uit: ‘we vinden het belangrijk dat jij stappen voorwaarts maakt’.

Wat betekent het voor de leerling?

De leraar zorgt ervoor dat zijn leerlingen het leerdoel helder op hun netvlies hebben staan en houden. Leerlingen weten wat er van hen wordt verwacht en ze kunnen zelf verwoorden wat ze moeten kennen en kunnen om beheersing te bereiken. De toetsen staan in dienst van het leren en fouten maken is een onderdeel van het leerproces. De toetsen zijn een middel om zicht te krijgen op de voortgang en het plannen van de volgende leerstappen. De leerling heeft daarin een actieve rol.

Wat vraagt het van de leraar?

Om aan een sterke leercultuur bij leerlingen te werken, hoef je niet je hele onderwijs overhoop te gooien. Maar het vraagt wel enige aanpassing, een open blik en een lerende houding. Je ontwikkelt een andere kijk op toetsing en een kritische blik op lesmethodes. Het vraagt ook om loslaten en meer verantwoordelijkheid neerleggen bij je leerlingen. Het zal tijd kosten en tijd besparen. Maar uiteindelijk ‘win’ je er gemotiveerde leerlingen mee, die zelf hun verantwoordelijkheid nemen, wat uiteindelijk resulteert in hogere opbrengsten.

Veel plezier, op weg naar een sterke leercultuur!

Projectteam Formatief Evalueren
CED-Groep, april 2020

Hoofdstuk 1

Formatieve evaluatie voor een sterke leercultuur

“Onderwijsvernieuwingen waarbij ‘formatief evalueren’ versterkt wordt, leveren aanzienlijke leerwinst op.”

Black & Wiliam, 1998b, p. 140

Dankzij bovenstaande conclusie is er de afgelopen jaren veel aandacht voor formatief evalueren in het onderwijs. Paul Black en Dylan William hebben een groot aantal onderzoeken geanalyseerd, gericht op formatief evalueren bij leerlingen van groep 1 tot en met de bovenbouw van het voortgezet onderwijs in vakken als leesvaardigheid, schrijfvaardigheid, maatschappijleer, rekenen en bètavakken. De onderzoeken vonden plaats in zowel de Verenigde Staten als de rest van de wereld. De leerwinst, die in deze studies wordt beschreven, behoort tot de omvangrijkste die er ooit met een onderwijskundige interventie bereikt is.

Het is dan ook niet vreemd dat er veel programma's en producten voor formatief evalueren op de markt zijn verschenen in de afgelopen twintig jaar. Programma's met de belofte om leerlingen het leerdoel sneller te laten bereiken en hen beter te laten presteren. Ook recente onderzoeken bevestigen de opzienbarende conclusie van Black en William. Je ziet het bijvoeglijk naamwoord 'formatief' dan ook steeds vaker in titels van toetsmateriaal en onderwijsmethodes die op de markt verschijnen.

De vraag is of een product ook altijd formatief is als er formatief in de titel staat? Is formatieve evaluatie een instrument of een proces? Is het de toets of een hele reeks aan onderwijsactiviteiten die er samen voor zorgen dat er meer rendement wordt behaald met het onderwijs? Wat is het nu precies dat formatieve evaluatie zo succesvol maakt als het gaat om de impact die het heeft op leren? En nog belangrijker: wat kunnen we zelf het beste doen in onze eigen klassen om de voordelen van formatieve evaluatie zoveel mogelijk te benutten?

In dit hoofdstuk lees je wat formatieve evaluatie is, en ook wat het níet is. Daarnaast lees je meer over onderzoek naar toetsmethodes die leerwinst opleveren. Ten slotte laten we zien hoe je de zeven strategieën in je dagelijkse onderwijspraktijk in kunt zetten om zelf ook de vruchten van formatieve evaluatie te plukken.

De leerdoelen van hoofdstuk 1

Aan het eind van hoofdstuk 1 heb je het volgende geleerd:

1. Je begrijpt dat het belangrijk is om formatieve evaluatie zo in te zetten dat je zowel de informatiebehoefte van docenten als die van leerlingen dient.
2. Je kent de zeven strategieën en weet hoe ze aansluiten op onderzoek naar formatieve evaluatie voor meer leerwinst op scholen.
3. Je weet wat het inzetten van formatieve evaluatie oplevert in de klas: een sterke leercultuur.

1.1 Wat is formatieve evaluatie?

Laten we eerst eens goed kijken naar wat formatief is én wat het niet is. Voor Black en William en veel andere onderwijsdeskundigen is formatieve evaluatie niet simpelweg een instrument of een gebeurtenis, maar een hele reeks aan onderwijsactiviteiten met hetzelfde doel: ze leiden allemaal tot betere leerresultaten.

Onderwijskundigen omschrijven het als volgt:

- “Bij formatieve evaluatie draait het allemaal om feedback (Ramaprasad, 1983). Zowel feedback voor de leraar als voor de leerling over de beheersing van de leerstof en de ontwikkeling van vaardigheden, om zo te kunnen bepalen wat de vervolgstappen zijn.” (Harlen & James, 1997, p. 369).
- “Formatieve evaluatie verwijst naar een manier van evalueren die specifiek gericht is op het geven van feedback naar aanleiding van een prestatie om zo nog beter en sneller te kunnen leren.” (Sadler, 1998, p. 77).
- “Formatieve evaluatie is het evalueren terwijl de instructie nog plaatsvindt met als doel om het onderwijs en het leren te verbeteren. ... Het formatieve eraan is dat je onmiddellijk aanpassingen kan doen zodat de leerdoelen beter en sneller bereikt worden.” (Shepard, 2008/2009, p. 281).
- “Toetsen en beoordelen is formatief als er bewijs verzameld wordt over prestaties van leerlingen, dat vervolgens geïnterpreteerd en gebruikt wordt door leraren, leerlingen zelf of klasgenoten, om zo te bepalen wat de vervolgstappen dienen te zijn voor betere of beter onderbouwde instructie.” (Black & Wiliam, 2009, p. 6).

- “Breed opgevat verwijst formatieve evaluatie naar het samenwerkingsproces tussen leraren en leerlingen met als doel om inzicht te krijgen in het leerproces van leerlingen, de sterke en minder sterke kanten van een leerling, en waar nog ruimte is voor verbetering. Formatieve evaluatie verwijst ook naar de bron van informatie die leraren kunnen gebruiken om hun lesplannen goed aan te laten sluiten op de behoefte van leerlingen. En als bron van informatie voor leerlingen zodat ze weten waar ze nog aan moeten werken om beter te presteren.” (Cizek, 2010, p. 6–7)

Een steeds terugkerend punt in onderzoek over formatieve evaluatie is dat het instrument op zich niet ‘formatief’ is. Het is het gebruik van de informatie die verzameld is (op verschillende manieren, formeel of informeel) om onderwijs en leren aan te passen dat het ‘formatief’ maakt. De definitie in figuur 1.1 geeft heel kort en bondig weer waar formatieve evaluatie uit moet bestaan om tot prestatieverbetering te leiden.

Figuur 1.1 **Formatief evalueren**

Alle formele en informele processen die leraren en leerlingen gebruiken om bewijs te verzamelen met als doel om de vervolgstappen in het onderwijs en het leerproces te bepalen.

NB: De meest gebruikelijke term voor dit proces in Nederland is formatief evalueren. In het buitenland gebruikt men vaak begrippen als: *formative assessment* en *assessment for learning*.

In het klaslokaal toetsen of evalueren we op een formele manier in de vorm van schriftelijke overhoringen, presentaties en werkstukken. Deze instrumenten moeten van goede kwaliteit zijn om precies de juiste informatie naar boven te halen over wat een leerling heeft bereikt én ze moeten heel gedetailleerde informatie opleveren om van nut te zijn in het onderwijstraject. We toetsen of evalueren leerlingen ook op een informele manier door hen vragen te stellen, gesprekken met hen aan te gaan, hen te observeren en aantekeningen te maken. Deze vragen en gebeurtenissen moeten zorgvuldig worden opgebouwd om correcte en bruikbare informatie op te leveren.

Toetsen leveren informatie op over wat er al wél en wat er nog niet geleerd is. Wat we vervolgens met die informatie doen, bepaalt of het een formatieve of summatieve gebeurtenis is.

1.1.1 Summatieve toetsen

Een toets is summatief wanneer de resultaten worden gebruikt om een oordeel te vormen over het competentieniveau of de leerprestatie die iemand heeft bereikt (figuur 1.2). De resultaten van dergelijke toetsen worden over het algemeen gebruikt om te evalueren wat er precies geleerd is en niet om het onderwijs verder vorm te geven. Een summatieve toets is daarom meestal niet formatief. Op het niveau van het onderwijsprogramma bijvoorbeeld, is een toets summatief als de resultaten worden gebruikt om een oordeel te vormen zoals het bepalen hoeveel leerlingen wel en hoeveel leerlingen niet het vereiste niveau bereikt hebben in een bepaald vak om verantwoording af te kunnen leggen. Deze gegevens kunnen worden gerapporteerd aan afdelingsleiders en schooldirecteuren binnen de school en aan de gemeenschap.

Het doel van een summatieve toets is om het behaalde niveau te laten weten aan anderen. Dat gebeurt meestal in de vorm van een cijfer, een letter of woorden die aangeven hoe goed iets was zoals ‘matig’ of ‘voldoende’. Dat krijgen dan zowel de leerlingen als hun ouders te horen.

Figuur 1.2 **Summatieve toetsen**

Toetsen die gebruikt worden om bewijs te verzamelen over het niveau van een leerling met als doel om een oordeel te vormen over leerlingcompetenties of over hoe effectief het onderwijsprogramma is.

1.1.2 Formatief en summatief gebruik van dezelfde toets

Het is een misverstand om te denken dat eenzelfde toets nooit voor beide doeleinden kan worden ingezet. Soms kan een toets die formatief bedoeld was toch summatief gebruikt worden, zoals wanneer er duidelijk wordt dat alle leerlingen het beoogde leerdoel hebben bereikt en er dus geen verdere instructie nodig is. En soms kan (en moet) een toets die summatief bedoeld was juist formatief gebruikt

worden, bijvoorbeeld wanneer de toetsresultaten laten zien dat er grote lacunes zijn die aangepakt kunnen worden door de toetsresultaten zorgvuldig te analyseren en vereiste vervolgstappen te plannen. Vaak wordt een vaardigheidsoopdracht eerst formatief en daarna summatief ingezet. Denk bijvoorbeeld aan een schrijfoopdracht waarbij de leerling eerst een voorlopige versie inlevert bij de leraar of voor feedback van klasgenoten en vervolgens de opmerkingen verwerkt en een definitieve versie inlevert waar de leraar dan een cijfer voor geeft.

Onderzoeker Randy Bennett (2011) geeft goede argumenten voor het gebruik van zorgvuldig opgebouwde summatieve toetsen voor een sterkere leercultuur.

- Het voorbereiden op een summatieve toets kan zorgen voor grondiger leren als we leerlingen helpen 1) om de kennis te consolideren en te organiseren, 2) om te oefenen met bepaalde processen en strategieën, 3) om te laten zien hoe de opgedane kennis toegepast wordt en 4) om het toepassen tot op zekere hoogte te automatiseren.
- Het maken van een toets kan leerlingen helpen de stof langer en beter te onthouden.
- De resultaten van een toets kunnen worden gebruikt om de leerbehoefte van een leerling te signaleren en vervolgstappen te bepalen en/of meer instructie te geven, ófwel meteen ófwel in de volgende lesperiode.

Kortom, denk goed na over hoe je de toetsresultaten wilt gebruiken voordat je een toets maakt of kiest. Als je een toets zowel formatief als summatief wilt gebruiken, zorg dan dat die zo ontworpen is dat hij voor beide doeleinden bruikbaar is.

Formatief gebruik van summatieve gegevens

Vergeet niet dat summatieve informatie ook formatief gebruikt kan worden.